

Egy szociáldemokrata politikus pályája

Takács Ferenc beszél az 1919. február 21-i Szántó Kovács János-émlékkünnepségen, Hódmezővásárhelyen

Nemrég volt Takács Ferenc születésének 90. évfordulója (1893. okt. 22-én született), s ez alkalmat nyújt arra, hogy végigtekintsük a *jellegzetesen alföldi politikus gazdag életútját*. Takács Ferenc a két világháború közötti *szociáldemokrata mozgalom kiemelkedő egyénisége*, a magyar szociáldemokrácia azon áramlatához tartozott, mely a hagyományos szemlélettel szemben a *parasztkérdés demokratikus megoldásáért* folytatott küzdelmet a szocialisták egyik fő feladatának tartotta. Politikai életművének mai megítélése nem egyértelmű (Pintér István: *A Szociáldemokrata Párt története 1933–1944*, Kossuth, 1980., Marosán György: *Az úton végig kell menni*. Budapest, 1972.). Nem is lehet, hiszen történetírásunk mind a mai napig nem tisztázta a politikai erőviszonyokban, a társadalmi nyilvánosságban és közgondolkodásban 1938–39 során bekövetkezett szerkezetváltozások természetét. (A probléma átfogó ismertetésére tett szép kísérlet Juhász Gyula: *Uralkodó eszmék Magyarországon 1939–1944* c., közelmúltban megjelent könyve.)

Takács Ferenc vitára leginkább okot adó tevékenysége éppen a jelzett korszakra esett, ezért tárgyyszerű, differenciált megítélése a korproblémák és korszakos beható vizsgálata nélkül lehetetlen. Gondolkodásmódját és magatartását alapvetően meghatározta paraszti származása, neveltetésének majd munkásságának társadalmi közege: a vásárhelyi kisbirtokosok és kisiparosok. A munkásmozgalomba való bekapcsolódása (1908) után elsősorban e két társadalmi réteg érdekeiért harcolt. *„A felszavakon lovagoló polgári pártok nem törődnek a föld népének bajaival — ez természetes — írja egyik cikkében — de hogy mi sem törődünk, olyan mértékben, ahogy a kérdés ezt megérdemli — ez érthetetlen.”*

Pártjában, 1929-től pedig a vásárhelyi törvényhatóságban szívesen küzdött a „kisemberek” társadalmi fölemelkedéséért. Hitvallásának is felfoghatjuk a helyi pártlapban (*Jövő Útja*) megjelent gondolatait: *„Városunk lakossága túlnyomórészt törpe- és kisbirtokosokból, munkásokból és kiskereskedőkből áll. Ezeknek a dolgozó embereknek az érdekében kell az idejét feláldozni a szocialista politikusnak.”*

Világos és a nép érzéseire, gondolataihoz közelálló politikai törekvései miatt Vásárhely dolgozói őt tekintették első számú vezetőjüknek. Jól jellemezte ezt a helyzetet politikai ellenfelének, Kovács Jenő törvényhatósági tagnak a nyilatkozata Takács Ferencről: *„Közgyűlési feladásaiban mindenkor felkészültséget és határozottságot árukt el, erős és kemény harcot vívott meggyőződéséért. Minden felszólalásában a kisemberekért szállt síkra, keményen, megalkuvást nem tűrően.”*

Helyi SZDP-titkári funkciója mellé hamarosan újabb, komoly megbízást kapott: 1935. ápr. 7-én Tasnády Nagy András kormánypárti jelölttel szemben *parlamentari képviselővé választották*. A széles horizontú politikust ezentúl országosan is „jegyezték”. Képviselőként főleg Vásárhely, illetve az Alföld paraszt- és iparostársadalmának gondjait olvasta a kormány fejére, 1937. jún. 5-i beszédében „gyűjtőfogházak” nevezte az alföldi uradalmakat, s „gályaraboknak” az ott dolgozó cselédeket. Szenvedélyes kirohanásait azonban tompította kompromisszumkészsége, politikai toleranciája. *„A törvényhozónak felül kell emelkednie a kicsinyes osztályszempontokon — mondja — és a törvényhozásnak az egész nép egyetemes érdekei szempontjából kell a kérdéseket néznie.”* Ennek ellenére az országgyűlés időszaka alatt végig a „szélsőbalos” ellenzékiek közé tartozott. Nem volt egyetlen költségvetés, vagy földről, munkásokról hozott határozat, melyet elfogadásra ajánlott volna képviselőtársainak. Szégyellte, hogy ez a magát reformparlamentnek nevező ülészak a valódi reformszellemből karikatúrát csinált. Tartott a nép és a kormány „veszedelmes szembenállásától”. Erről így beszélt egyik felszólalásában: *„Elszomorító tény az, ha egy kormányt saját népétől kell félnie, ha egy kormányt saját népével szembe kell állítani, saját népével szemben van szüksége a szuronyokra. Arra hivatkozni egy kormányt, hogy a szükséges karhatalom rendelkezésre áll és megbízható — ez a legszomorúbb és legtragikusabb egy nemzet életében.”* A választójogi vita során kifejtett véleménye szerint *„ezen az állapoton csak egy demokratikus átalakulás segíthet... mert enélkül nem lehet ebben az országban megvalósítani egy új, igazságos földreformot, és nem lehet kiemelni az ország népét abból a mélyszégyen, szomorú szociális nyomorúságból, amelyben ma él.”*

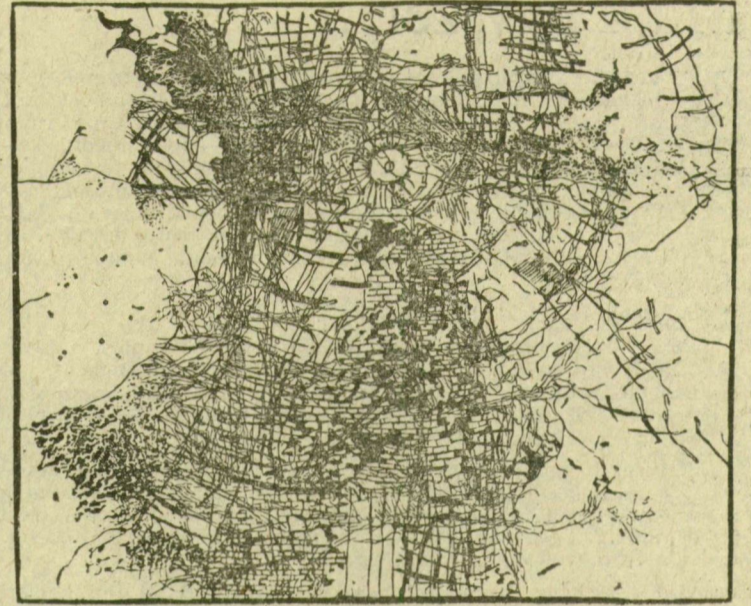
Reformtörekvések jellemezték pártmunkáját is. A parlamentben „szélsőbaloldalinak” titulált Takács Ferenc az SZDP-n belül a „fontolva haladó” táborához tartozott. Háborús fogsága alatt sokat tanulmányozta a szocializmus alapkérdéseit, olvasta Marx, Engels, Bernstein, Kautsky és Taine műveit. A börtönben megalapozott elméleti ismereteire támaszkodva és a forradalmak óta eltelt időszak tanulságait szem előtt tartva töprengett el azon, hogy a háború végképp időszerűtlen tette a magyar szociáldemokrácia addigi programját. E gondolatokat erősítették meg baráti beszélgetései Illyés Gyulával, Kovács Imrével, Móricz Zsigmonddal és a szegedi fiatalokkal. Az 1918–19-es változások következménye: a bel- és külpolitika sok fontos kérdésének új alakulatot adtak, ami szükségessé tette, hogy tisztába jöjjenek elvi jelentőségükkel, és programszerűen állapítsák meg elintézésük módját. Takács parasztszocialista törekvéseitől azonban a vezetőség a párt munkásmivoltát és

szocialista jellegét féltette. Kísértett még az „egyetlen reakciós tömeg” szemlélet.

A harmincas évek végének változásait érzékelve Mónus Ilés, illetve Büchler József mégis megbízást adtak Takács Ferencnek egy reformjavaslat kidolgozására. Takács ebben a memorandumban figyelembe vevő politikai konstellációra tekintettel egy, a nemzeti szempontokat jobban figyelembe vevő politika folytatását. De az 1939-es pártkongresszuson — a hagyományos értékekben gondolkodó vezetőségi tagoktól is indukálva — erős Takács-ellenes hangulat keletkezett, s programtervezetét leszavazták. Javaslatát háttérbe szorult, ő maga azonban nem. A vezetőség úgy döntött, hogy az 1939-es országgyűlési választásokon — három sajtóvétsége ellenére — Takács Ferenc vezesse a vásárhelyi SZDP-listát „leszerelt” kongresszusi programjával. Tisztában voltak népszerűségével, s abban az „éles” helyzetben — amikor nyilas mandátumszerzést kellett megakadályozni — jobban megértették, hogy *„vidéken nyersebbek és erőszakosabbak a szolgabírók és a csendőrök”*, hogy a mozgalom több és bonyolultabb annál, semhogy megítélésének fő mérceje a Népszava-toborzásban elért siker legyen. Sajnos, a nyilasok mandátumszerzését már nem lehetett megakadályozni.

Takács a felszabadulásig a városi képviselőtestületben, illetve az SZDP kerületi elnökségében folytatta munkáját, harcolt a nyilas propaganda ellen. 1944. dec. 22-én kinevezték az Ideiglenes Kormány iparügyi miniszterévé. Nem sokkal később választották az SZDP Országos Pártvezetőségébe és a Végrehajtó Bizottságba. Tele volt hittel, lelkesedéssel, de hamarosan következtet a csalódások korszaka. Elképzelései az ország előrehaladásának útját illetően nem harmonizáltak az MKP, majd később saját pártjának törekvéseivel sem. Az ország átalakulásának és felemelkedésének 1948-tól realizálódó programját nem tudta egyeztetni belső meggyőződésével. S bár nem ellenezte a kommunistákkal való együttműködést — ezt kezdettől fogva fontosnak tartotta — a teljes szervezeti összeolvadást nem helyeselte. Rövidesen végleg kiszorult a politikai életből. 1948 májusában 7 év (!) szolgálati idő beszámításával nyugdíjazták, hogy 1950 elején kevéske nyugdíját is megvonják tőle. 1950. jún. 21-én letartóztatták, és hazatérését vádjával 12 évi börtönrre ítélték. Szabadulása után kórházba szállították, ahol 1956. május 13-án meghalt.

1957. szept. 25-én ügyével kapcsolatban a Legfelső Bíróság a következő határozatot adta ki: *„A Legfelső Bíróság Takács Ferenc polgári egyént a népi demokratikus rend megalapítására irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntette alól bizonyítékok hiányában, a hűtlenség büntette alól pedig büntetési hiányában felmentette.”* MARJANUCZ LÁSZLÓ

Sass Ervin

Négysorosak

HASONLAT

mint az a csend mikor ketten megállunk a végtelenben és összeszorított szájjal pórólunk a nagyvilággal

FÉRFIKOR

a szememben kővé válik ami onnan idelátszik ahol minden kapu ablak kiáltozott el nem hagylak

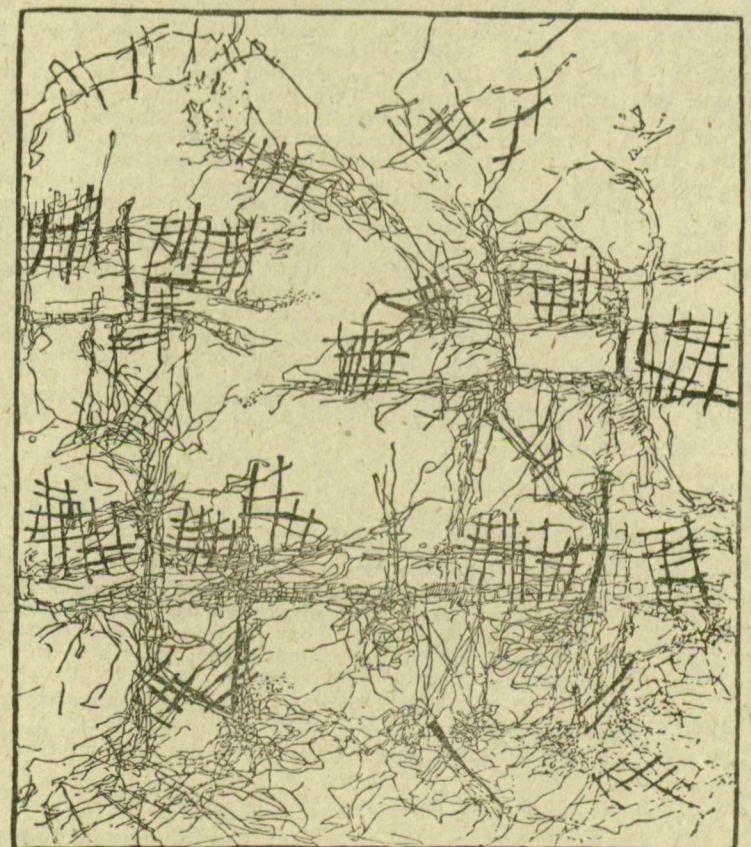
TÁVCSŐBEN

amott egy város közeleg embererdők és kőhegyek szavak szürke menedéke hófehér köztük a béke

Bezzeg János

Emlékidő

most dőlni arccal a falnak a fény-lyuggatta ősznek egy lassú köröző délutánnak most nekidőlni letérdepelni egyetlen szerelemnek mindig-érvényes vallomásként letérdepelni most mikor nincs mit bevallani mikor hazudni is lehetne még nem kérdeznék rám szembejövő arcok a neont-virágzó éjszakában eltűnhetnek plakát-figurák üveges tekintetében most letérdepelni mikor örökre bezárt ajtókat nyílnak és közelednek és újra megérintenek s itthagynak csontig-vallató örökös huzatban rám zárva ezt az életet most dőlni arccal a falnak most letérdepelni mikor még térdepelni se kéne még betemetve az arc árcai még nem züllesztett az árulás ára amikor még térdepelni is tudok aztán összetörni lassan a tükröket ébredni arccal a hóesésnek megkéselve a szelet is —

BÁCSKAI BERTALAN KÉT METSZETE